

Explaining the strategic requirements in the governance of Makran coastal development

Davood Daneshjafari

Associate Professor, Faculty of Economics, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.

daneshjafari@yahoo.com

 0000-0002-4783-5676

Reza Tavakoli

Ph.D student in Economic Governance, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.

tavakoli.reza1374@yahoo.com

 0000-0003-4642-1508

Ahmadali Sadeghi

Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, Iran (Corresponding author).

ahmadalisadeghi74@gmail.com

 0000-0003-2749-1084

Abstract

The development of Makran coasts is one of the regional areas of sea-based development in the Iranian economy, and the quality of governance of this issue can include economic, cultural, political, and security factors and consequences at the national, regional, and global levels. The aim of the present study is to present a governance model based on the analysis and extraction of a conceptual network derived from elite interviews, whose dimensions and components are determined. So, what are the strategic requirements for governing the development of the Makran coast? This study was conducted using a qualitative method of exploratory thematic analysis and library-based data collection. In this method, 293 open-coded items were used, from which 16 organizing themes and 6 overarching themes (unity of strategic and institutional procedures, green development and multi-product economy, foresight and reliance on knowledge-based industries, compatibility with foreign policy and national security, public participation and family residence, culture building and human capital management) were obtained. Finally, the proposed model for governance of Makran coastal development showed that the international nature of this project relies on a multi-product regional economy centered on the private sector and public participation, and is an image of sustainable and knowledge-based development that will have positive side effects in local and national cultural and social dimensions.

Keywords: Sea-based development, Governance, Makran coasts, Thematic analysis.

JEL Classification: R58, O21, P41

تبیین الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران

داود دانش جعفری

دانشیار گروه اقتصاد بازرگانی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
daneshjafari@yahoo.com 0000-0002-4783-5676

رضا توکلی

دانشجوی دکتری حکمرانی اقتصادی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.
tavakoli.reza1374@yahoo.com 0000-0003-4642-1508

احمدعلی صادقی

دانش آموخته کارشناسی ارشد معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
ahmadalisadeghi74@gmail.com 0000-0003-2749-1084

چکیده

توسعه سواحل مکران یکی از حوزه‌های منطقه‌ای توسعه دریامحور در اقتصاد ایران است که کیفیت حکمرانی این مهم می‌تواند عوامل و پیامدهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی را دربرگیرد. هدف پژوهش حاضر، ارائه الگوی حکمرانی مبتنی بر تحلیل و استخراج یک شبکه مفهومی برآمده از مصاحبه‌های نخبگانی است که ابعاد و مؤلفه‌های آن مشخص می‌گردد. به این ترتیب که الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران چیست؟ این بررسی با استفاده از روش کیفی تحلیل مضمون از نوع اکتشافی و اطلاعات گردآوری شده از نوع کتابخانه‌ای انجام شده است. در این روش ۲۹۳ مورد کدگذاری باز صورت گرفت که از آن ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۶ مضمون فراگیر (وحدت رویه راهبردی و نهادی، توسعه سبز و اقتصادی چندمحصولی، آینده‌نگری و اتکاء به صنایع دانش‌بنیان، تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی، مشارکت مردمی و سکونت خانوادگی، فرهنگ‌سازی و مدیریت سرمایه انسانی) حاصل شد. درنهایت، الگوی پیشنهادی برای حکمرانی توسعه سواحل مکران نشان داد که ماهیت بین‌المللی این پروژه، متکی به یک اقتصاد منطقه‌ای چندمحصولی با محوریت بخش خصوصی و مشارکت مردمی است و تصویری از توسعه پایدار و دانش‌بنیان است که اثرهای جانبی مثبتی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی محلی و ملی خواهد داشت.

کلیدواژه‌ها: توسعه دریامحور، حکمرانی، سواحل مکران، تحلیل مضمون.

طبقه‌بندی JEL: R58, O21, P41

شاپای الکترونیک: ۲۵۸۸-۶۵۶۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد اقتصادی

 10.20234/es.2025.512724.1843

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه راهبرد اقتصادی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

دسترسی به منابع آبی در دریا‌های باز و اقیانوس‌ها، دریا‌های بسته و نیمه‌بسته و همچنین جزایر، طیف وسیعی از صنایع و زنجیره‌های ارزش محلی، ملی و جهانی را فراهم می‌آورد. این بهره‌برداری که تحت عنوان اقتصاد آبی یا اقتصاد دریامحور شناخته می‌شود، شاخص‌های کلان اقتصادی نظیر رشد، تورم و بیکاری را متأثر می‌سازد.

سواحل ممتد جنوب شرقی ایران، موسوم به منطقه «مکران» که از مزایای راهبردی متنوعی برخوردار است، به‌عنوان یکی از حوزه‌های پیشران در توسعه ملی ایران شناخته می‌شود. هرچند این مهم، در برنامه‌های توسعه پیش از انقلاب اسلامی و پس از آن، مورد توجه نظام برنامه‌ریزی اقتصاد ایران قرار گرفته است؛ اما وضعیت کنونی شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی در این منطقه، فاصله معناداری با قابلیت‌های امکان‌سنجی‌شده را داراست. ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در سال ۱۴۰۲، زمینه کافی برای طراحی الگوی عملیاتی و مبتنی بر دانش اقتصاد توسعه و در چهارچوب ادبیات حکمرانی را فراهم می‌آورد. از همین‌رو دستیابی به چنین الگویی را می‌توان گام نخست در ضرورت پیاده‌سازی توسعه دریامحور متمرکز بر منطقه مکران ارزیابی نمود؛ البته حکمرانی، مقوله‌ای میان‌رشته‌ای است که کیفیت استخدام امکانات موجود در مسیر نیل به اهداف ملی را بحث می‌کند. تحول در مباحث و نظریات حکمرانی و همچنین توجه به تفاوت‌های مفهومی میان حکمرانی و مقولاتی چون مدیریت دولتی لازم است تا مشخص سازد که الگوی حکمرانی در سواحل مکران به چه منظوری است. یکی از انواع برداشت‌های مفهومی در حکمرانی، می‌تواند ناظر به کارکردهای آن باشد. از رهگذر چنین تقریری امکان مذاقه علمی در ابعاد و مؤلفه‌های الگوی پیشنهادی برای حکمرانی در توسعه سواحل مکران فراهم می‌آید.

پرسش اصلی در پژوهش حاضر آن است که الگوی حکمرانی در توسعه سواحل مکران چه الزامات راهبردی را دارد؟ در همین رابطه با انجام مصاحبه‌های نخبگانی و تحلیل مضامین مستخرج از آن، به این مهم پرداخته شده است. هدف از این پژوهش دستیابی به الگویی جامع و دربردارنده نگاهی تلفیق‌یافته از ادبیات نظری موضوع و یافته‌های تجربی نخبگان مربوط به آن، تصور می‌شود. در وهله دوم، نوعی از درجه اهمیت هریک از ابعاد و مؤلفه‌های مستخرج می‌تواند پیشنهاد‌های سیاستی و پژوهش‌های آتی در این حوزه را نیز راهنمایی نماید.

۱. پیشینه پژوهش

سوابق پژوهش‌های مرتبط با مسئله حاضر نشان می‌دهد که به‌طور دقیق، پژوهشی در رابطه با ارائه الگوی در حکمرانی توسعه سواحل مکران انجام نگرفته است؛ اما می‌توان مواردی را در حاشیه مفهومی این مسئله گردآوری و معرفی نمود.

بخش اول از این پیشینه پژوهشی مرتبط با هسته مفهومی توسعه مکران به نظر می‌آید. گروهی از پژوهش‌های انجام گرفته معطوف به توسعه سواحل مکران است که بررسی‌ها نشان می‌دهد به‌طور عمده به اثر یک عامل در توسعه منطقه‌ای سواحل مکران پرداخته شده است.

به‌عنوان نمونه نیکنامی (۱۴۰۲) در مقاله «جایگاه ژئوتوریسم در فرایند توسعه پایدار در سواحل مکران» به پیامدها و راهکارهای رونق صنعت گردشگری در توسعه عناصر اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی پرداخته اما در مقام ارائه یک الگوی حکمرانی ذوابعد در منطقه مکران برنیامده است. گروهی از پژوهش‌ها نیز هرچند به لحاظ جامعیت چندعاملی بوده است؛ اما داعیه پیشنهاد الگوی ایجابی در چهارچوب ادبیات حکمرانی منطقه‌ای را نداشته است؛ به‌عنوان نمونه شاه‌علی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش تحلیلی بر عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران از زوایای آسیب‌شناسانه به احصای عوامل دخیل در توسعه این ناحیه پرداخته است.

بعضی دیگر از پژوهش‌های به‌عمل‌آمده نیز حوزه محلی به‌خصوصی را دقت داشته است. در همین رابطه اعتمادی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «توسعه منطقه سواحل مکران در پرتو منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار» این مهم را با تمرکز بر مزیت‌های فضای جغرافیای اقتصادی و سیاسی بندر چابهار دنبال کرده است. حال اینکه توسعه مکران امری مشتمل بر چالش‌ها و فرصت‌های یک حوزه منطقه‌ای وسیع تر قلمداد می‌شود. مقالاتی دیگر را نیز می‌توان در رابطه با بررسی جایگاه توسعه سواحل مکران در اسناد بالادستی برشمرد. در همین رابطه، سیاری و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «جایگاه برند ملی در مدل توسعه منطقه‌ای سواحل مکران (مبتنی بر تحلیل اسناد بالادستی)» به تحلیل مضامین مرتبط با برند ملی و توسعه مکران در برخی اسناد توسعه ملی پرداخته‌اند.

بخش دوم از پیشینه پژوهشی لازم به ذکر مربوط به الگوی حکمرانی و بر پایه این ادبیات (به‌ویژه حکمرانی منطقه‌ای) است.

کولایی و شایسته (۱۳۹۳) در مقاله «حکمرانی خوب و مدیریت یکپارچه مناطق

ساحلی دریای خزر» به تسری ادبیات حکمرانی به یک منطقه ساحلی پرداخته است؛ اما این پژوهش متمرکز بر منطقه ساحلی خزر است و بدون آنکه قصد ارائه الگویی را داشته باشد؛ به طور عمده حکمرانی منتج به حفظ محیط زیست را در نظر گرفته است. برخی از پژوهش‌ها به بحث حکمرانی و کارکردهای آن در سطح یک سازمان یا صنعت پرداخته است.

زمانیان و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «ارائه چهارچوبی برای تحلیل نظام‌های حکمرانی ملی مبتنی بر ساختارها و کارکردها؛ مطالعه موردی حمل‌ونقل دریایی در ایران»، به بررسی کارایی نظام حکمرانی در این صنعت ملی پرداخته است که تنها وجه اشتراک آن با پژوهش حاضر، مطالعه موردی حکمرانی مرتبط با حوزه دریانوردی به‌شمار می‌آید.

برخی پژوهش‌های دیگر نیز نظیر میرزاده کوهشاهی (۱۴۰۱) در مقاله «تحلیل چالش‌ها و مسائل امنیتی استان هرمزگان از منظر حکمرانی محلی با تأکید بر شناسایی استان هرمزگان» (که یکی از دو مورد استان‌های شامل منطقه ساحلی مکران است) به‌عنوان یک واحد محلی از منظر حکمرانی به عوامل واگرایی‌های امنیتی در این استان پرداخته است؛ اما آنچه در پرسش اصلی پژوهش نبوده است؛ پرداختن به امر توسعه مکران در حوزه‌ای شامل بخشی از استان‌های هرمزگان و سیستان و بلوچستان به‌نظر می‌آید. مزید بر آنکه جامعیت عوامل دخیل در این رابطه نیز در هدف نویسنده نبوده و متمرکز بر عامل امنیت است.

۲. ادبیات نظری و چهارچوب مفهومی

۲-۱. حکمرانی

دانش حکومت‌داری و مدیریت امور عمومی نقش مهم و مؤثری در بقا و سلامت جامعه دارد. حکومت‌های سیاسی، به فراخور فضای اجتماعی، سیاسی اقتصادی و فرهنگی حاکم سبک و سیاق مدیریتی و حکمرانی مناسب خود را انتخاب می‌کنند (دانایی‌فرد، ۱۳۹۲، ص. ۷۰). با مروری بر صبغه واژه حکمرانی، سابقه تاریخی آن به واژه یونانی کوبرمن به‌معنای راهبری یا هدایت‌کردن سوق می‌یابد، واژه‌ای که افلاطون آن را برای چگونگی هدایت یک نظام حکومتی به‌کار برد. این واژه یونانی در قرون وسطی به واژه گوپرن تغییر یافت که بر راندن حکمروایی‌کردن با راهبری دلالت دارد. در فرهنگ آکسفورد، حکمرانی به‌صورت فعالیت یا روش حکم راندن اعمال کنترل یا قدرت بر فعالیت‌های زیردستان و ارکان نظامی از قوانین و مقررات

تعریف شده است (بشیری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۲).

بنابراین حکمرانی مفهوم جدیدی نیست بلکه به پیشینگی تمدن بشری بر می گردد. معنای ساده حکمرانی بر فراگرد تصمیم‌گیری دلالت دارد که به‌وسیله آن تصمیم‌ها اجرایی یا بنا به دلایلی از دستور اجرا خارج می‌شوند. درواقع مجموعه‌ای از سنت‌ها و نهادهایی هستند که حاکمان در چهارچوب آنها عمل می‌کنند یا به‌عنوان روش پیاده‌سازی قدرت در نهادهای اقتصادی سیاسی و اجتماعی کشورها یا تصدی گری اقتصادی سیاسی و اجرایی برای مدیریت تمامی مناسبات کشور در همه سطوح تعریف شده‌اند (حجاریان، ۱۳۹۳). حکمرانی به‌عنوان یک الگوواره جدید در گذشته به‌دنبال تغییر شکل حکومت‌داری بود؛ اما وقتی به سطحی از پختگی خود رسید به‌عنوان مفهومی شناخته شد که با ورود به هر حوزه‌ای در آن تغییر ایجاد می‌کند. باید گفت که حکمرانی بیش‌ازآنکه روشی برای حکومت‌داری باشد به‌عنوان یک ساختار در مطالعات مدیریت خط‌مشی‌گذاری استفاده می‌شود؛ یعنی با ورود به هریک از بخش‌های دولتی و خصوصی به‌دنبال تحول مدیریتی در این بخش‌ها خواهد بود (رحمانی و دیگران، ۱۴۰۰).

هنگام به‌کارگیری واژه حکمرانی باید به این دو نکته توجه داشت؛ نخست اینکه حکمرانی حکومت نیست بلکه به‌عنوان یک مفهوم، موجودیت قدرت را در داخل و خارج از اقتدار رسمی و نهادهای حکومت مشخص می‌کند. دوم اینکه حکمرانی بر فراگرد و بر این امر تأکید دارد که تصمیم‌ها با توجه به روابط پیچیده بین تعدادی از بازیگران با اولویت‌ها و سلیقه‌های گوناگون گرفته می‌شوند. حکمرانی اغلب سه گروه اصلی از بازیگران را شامل می‌شود: دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی. درواقع، حکمرانی بین اولویت‌ها و سلايق رقيب و متضاد توافقي را برقرار می‌کند و این اساس و شالوده مفهوم حکمرانی است (UN-HABITAT, 2015). با این اوصاف مفهوم حکمرانی در چهار سطح زیر رصد می‌شود:

- ۱- حکمرانی در فضای جهانی که به مسائلی فراتر از حوزه ملی می‌پردازد؛
- ۲- حکمرانی در فضای ملی که دارای سطوح ملی، استانی، شهری و محلی است؛
- ۳- حکمرانی در فضای سازمان یا حکمرانی سازمانی که شامل فعالیت‌های مختلف سازمانی است و مجریان در نتیجه این فعالیت‌ها اغلب باید در برابر هیئت مدیره پاسخگو باشند. برخی از این سازمان‌ها خصوصی هستند: نظیر شرکت‌های تجاری و خصوصی و برخی دیگر نیز دولتی هستند: نظیر بیمارستان‌ها، مدرسه‌ها، شرکت‌های دولتی؛

۴- حکمرانى در فضاى جوامع محلى که فعاليت‌هاى در سطح محلى را شامل مى‌شوند. بحث مورد اهميت ديگر در شناخت چهارچوب مفهومى حکمرانى، توجه به کارکردهاست. در همين رابطه با مرور ادبيات رايچ براى حکمرانى مى‌توان سه کارکرد اصلى را به شرح زير اشاره نمود:

۱- سياست‌گذارى؛

۲- تنظيم‌گرى؛

۳- تسهيل‌گرى.

آنچه در نوشتار حاضر اختيار مى‌گردد، تقريرى از مفهوم حکمرانى است که هر سه کارکرد آن را در سطح ملّى دربرمى‌گيرد و اجماعى از فعاليت‌هاى بخش خصوصى، جامعه مدنى و بخش عمومى را به‌دنبال مى‌آورد. درواقع تحقق الگوى منتج از يافته‌هاى اين پژوهش در گرو تحرک موازى همه بازيگران است. به‌طورى که هريك از اين بازيگران انگيزه كافي براى ايفائى نقش در جهت الگو را داشته باشند.

۲-۲. سواحل مكران

مكران پهنه مجاور با سواحل دريائى عمان است که در جنوب شرقى ايران و بخشى از آن در پاکستان امروزي است. اين منطقه را مى‌توان از ناحيه غربى به حدود بندر جاسک تعريف نمود. به‌عبارت‌ديگر ناحيه مكران کنونى در ايران مشتمل بر پنج شهرستان چابهار، کنارک، جاسک، سيرىک و ميناى در دو استان سيستان و بلوچستان و هرمزگان است. بررسى سوابق تمدنى و گزارش‌هاى تاريخى نشان مى‌دهد که از منطقه مكران تحت عنوان يک ايالت نيز ياد مى‌شده است که در برخى ادوار تاريخى به‌طور خودمختار و تحت نظارت دولت مرکزى ايران اداره مى‌شده است. بر خوردارى از مزايائى اقتصاد دريا و ژئوپوليتيکى نظير اتصال به آب‌هاى آزاد اقيانوس هند، ظرفيت‌هاى گردشگرى (اعم از انواع فرهنگى، طبيعى و ورزشى)، مزيت‌هاى زراعى و باغبانى، ساخت و تعمير و نگهدارى کشتى و خدمات شناورهاى سطحى، ترانزيت ترکيبى به‌ويژه مسير شمال - جنوب، زنجيره ارزش انرژى‌هاى فسيلي و انرژى‌هاى نو (از جمله خورشيدى، حاصل از جزرومد دريا و زمين‌گرمائى) از جمله امکانات توسعه‌اى در اين منطقه شناخته مى‌شود (رحمتى، ۱۳۹۴، صص. ۷-۸). هرچند شاخص‌هاى رفاهى و اجتماعى اين منطقه وضعيت نامطلوبى را به‌طور بلندمدت نشان داده است. ساکنان منطقه مكران از نژادهاى بلوچ، عرب و فارس هستند و از لحاظ مذهب جمعيت غالب مسلمان اهل تسنن هستند و پيشنه بسيارى از آن‌ها کشاورزى، صيادى و دامدارى

است. نام مکران در یکی دو دهه اخیر با تأکید مقام معظم رهبری و اهتمام نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران به توسعه آن، بیش‌ازپیش شنیده، نوشته و تکرار شد (حافظنیا و رومینا، ۱۳۸۴، ص. ۵).

نقشه (۱): محدوده جغرافیایی سواحل مکران

از همین رو ارتقای عملکرد توسعه‌ای در این منطقه و نیز کاهش شکاف اقتصادی و اجتماعی آن با محیط توسعه‌یافته همسایگان جنوبی به تدبیری از جنس حکمرانی که همه ابعاد و ذی‌نفعان مربوط را به مشارکت می‌گیرد نیازمند است تا این مهم محقق شود.

۲-۳. توسعه منطقه‌ای

یکی از اهداف برجسته در همه الگوهای متعارف برای حکمرانی نیل به توسعه است. از سوی دیگر هم مفهوم توسعه و هم حکمرانی در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی طرح و بحث شده است. بی‌تردید برخی از نظریه‌پردازان در بررسی تبارشناسی ادبیات حکمرانی دانش توسعه را خاستگاه حکمرانی خوب^۱ دانستند. درخصوص مفهوم توسعه باید به رشد اقتصادی اشاره داشت؛ زیرا توسعه هدفی بهبودیافته از تلفیق شاخص‌های کیفی با افزایش کمی تولید، اقتصادی تلقی می‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد پس از پایان جنگ‌های جهانی مباحث توسعه در ضمن مطالعات اقتصاد سیاسی رواج یافت و به تدریج اصلاحات نهادی و ارتقاء کیفیت

۱. Good Governance

زندگی در ابعادی نظیر بهداشت، آموزش، مسکن و آزادی در برخورداری از حقوق ضروری را دنبال کرده است (Pritchett, 2021, p. 18). برنامه توسعه ملل متحد نیز سه شاخه بنیادی درخت توسعه را توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه انسانی می‌داند. به عبارت دیگر، هرگونه تلاشی در جهت توسعه بایستی دربردارنده عوامل زیر باشد: تقویت ظرفیت بهره‌وری جامعه، ضمانت اجرایی جهت پایه‌ریزی و اجرای خدمات اجتماعی و رفاهی برای مردم و تسهیل فرصت‌هایی در جهت ارتقاء رشد فردی و نیز سهم‌بودن حداکثری آنان در جامعه.

اما توسعه منطقه‌ای به‌طور خاص متأخر از ادبیات توسعه در اقتصاد سیاسی بوده است که با قید یک جغرافیای خاص و محدود و بیشتر ناظر به تقسیمات کشوری (ایالت‌ها) مورد توجه قرار می‌گیرد. هرچند توسعه منطقه‌ای و ملی امکان نوعی افراز قطعی را نخواهد داشت؛ اما طبیعی است که در مناطق مختلف (به‌ویژه کشورهای با جغرافیای پهن‌وار) به حسب تنوع بومی، نژادی، فرهنگی و آمایش مزیت‌های سرزمینی نیاز به برنامه‌ریزی منحصربه‌فردی نیز خواهند بود؛ اما هنوز هم رابطه میان مفهوم توسعه ملی و توسعه منطقه‌ای از پرسش‌های بسیار جدی محافل پژوهشی است. برخی توسعه منطقه‌ای را از پیامدهای توسعه ملی در معنای رشد اقتصاد کلان یک کشور دانسته‌اند؛ برخی نیز توسعه ملی را در گرو توسعه مناطق پنداشته‌اند.

نظریه مرکز - پیرامون از جمله دستگاه‌های تحلیلی در این حوزه است که نظام فضایی کشور را به دو زیر نظام مرکز و پیرامون تقسیم می‌کند. نظریه‌پردازان مرکز - پیرامون همچون فریدمن، منطقه مرکزی را محل تجمع اطلاعات، تخصص، نوآوری و مستعد برای توسعه می‌دانند که به‌وسیله تسلط بر فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و حقوقی مناطق پیرامونی، به این پیشرفت دست یافته‌اند. براین‌اساس، از اهداف توسعه منطقه‌ای، متعادل‌سازی شرایط و امکانات و حداقل ساختن تفاوت در کیفیت زندگی مردم مناطق مرکزی و پیرامونی است.

مفهوم «راهبرد توسعه منطقه‌ای» از آخرین دستاوردهای نظریه‌پردازی در این حوزه موضوعی است که از طراحی و انجام آن، بالابردن ظرفیت و توانمندی مناطق برای فعال‌سازی استعدادهای بالقوه انتظار می‌رود. نکته مهم و قابل‌توجه در مفهوم راهبرد توسعه منطقه‌ای آن است که این مهم درواقع نوعی سند بالادستی کلیدی در حوزه برنامه‌ریزی محسوب می‌شود که باید در هماهنگی و تطبیق دقیق با سیاست‌های کلی و اسناد بالادستی ملی، مدل توسعه یک منطقه را تنظیم سازد (یاسوری و سجودی، ۱۳۹۷، ص. ۹۴). به عبارت دیگر، راهبرد توسعه منطقه‌ای نمی‌

تواند بر مبنایی غیر از اسناد بالادستی که از نوعی اجماع سیاست‌گذاری در سطح ملی برخوردار است، تکیه نماید.

۳. روش پژوهش

یکی از کاربردی‌ترین روش‌های کیفی، تحلیل مضمون است (Braun & Clarke, 2003, p. 85) که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل مضمون جهت شناخت، تحلیل و ارائه گزارش در خصوص الگوهای داده‌های کیفی است (Braun & Clarke, 2006, p. 79) که محققان رشته‌های ادبیات، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، هنر، علوم سیاسی، علوم اجتماعی، اقتصاد، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و پزشکی از آن استفاده کرده‌اند (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۴).

تحلیل مضمون، روشی است که علاوه بر بیان واقعیت و در جهت تبیین به‌کار می‌رود؛ البته به‌دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه گردد و به‌همین دلیل تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب می‌کند (درخشه و دیگران، ۱۳۹۴، ص. ۵۳).

شبکه مضامین یکی از روش‌های مؤثر در تحلیل مضمون است که توسط (Attride-Stirling, 2001) توسعه یافته است. آنچه شبکه مضامین عرضه می‌کند نقشه‌ای مانند تارنما به‌مثابه اصل سازمان‌دهنده و روش نمایش است. در این چهارچوب، مضامین در سه سطح ساختار می‌یابند:

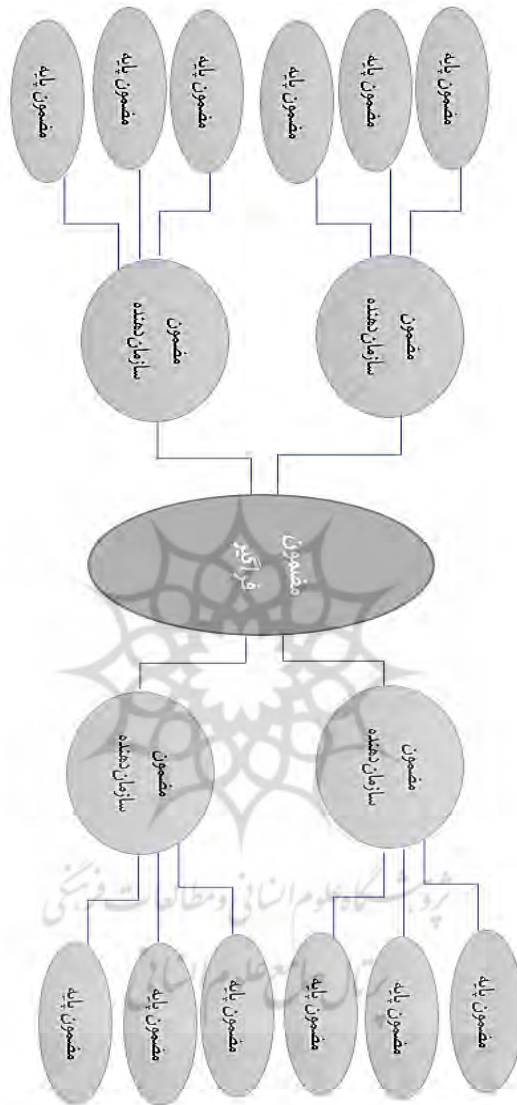
۱- مضامین پایه (شامل کدها و نکات کلیدی متن)،

۲- مضامین سازمان‌دهنده (که حاصل ترکیب و تلخیص مضامین پایه‌اند)،

۳- مضامین فراگیر (که بیانگر اصول کلی حاکم بر متن به‌صورت یکپارچه‌اند).

سپس این مضامین به‌صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هریک از این سه سطح همراه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شود (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۶۹).

نکته حائز اهمیت در شبکه مضامین آن است که با توجه به پیچیدگی داده‌ها و هدف تحلیل، ممکن است از مجموعه متون، استخراج شود؛ بااین‌حال و به‌طور متعارف توزیع مضامین به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که تعداد مضامین فراگیر از تعداد مضامین پایه و سازمان‌دهنده، کمتر خواهد بود. هر مضمون فراگیر، هسته و کانون شبکه‌ای مضمونی را تشکیل می‌دهد؛ بنابراین، ممکن است تحلیل به چندین شبکه مضامین منجر شود (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۷۰).

شکل (۱): تصویر شبکه مضمونی

در پژوهش حاضر که به دنبال استخراج نوعی الگوواره از الزامات حکمرانی در توسعه سواحل مکران بوده‌ایم، با انجام مصاحبه نخبگانی آرای کارشناسی مرتبط با هدف پژوهش جمع‌آوری و با روش تحلیل مضمون واکاوی شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

این بخش به تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش در راستای ارائه الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران با استفاده از روش تحلیل مضمون می‌پردازد. در گام اول این مرحله، ۱۰۳ مورد فیش‌های حاصل از ۱۲ مصاحبه تخصصی از بدنه دیپلمات‌های ارشد، مدیران دستگاه‌های سیاست‌گذاری و اجرایی کلان، فرماندهان عالی رتبه نظامی و اعضای باسابقه اتاق‌های بازرگانی به‌عنوان متن مورد تحلیل انتخاب و پس از مطالعه به‌صورت دستی وارد مرحله کدگذاری باز شدند. با بررسی کدهای باز، مضامین پایه، سازمان‌دهنده و درنهایت فراگیر به‌دست آمد. در مجموع ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده از ۲۹۳ کد باز، استخراج گردید و سپس این مضامین ذیل ۶ مضمون فراگیر قرار گرفت. به‌عبارتی می‌توان این ۶ مضمون فراگیر را تحت عنوان ابعاد و ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده را مؤلفه‌های حکمرانی توسعه در سواحل مکران برشمرد که جداول ۱ و ۲ نتایج حاصل از کدگذاری باز و طبقه‌بندی مضامین سه‌گانه را نشان می‌دهند. چنان‌که در جدول ۱ آمده است، نمونه‌ای از استخراج کدهای باز از فیش‌های مصاحبه آمده که شرح تفصیلی آن در پیوست مقاله حاضر است.

جدول (۱): نمونه‌ای از کدگذاری باز مصاحبه

فیش‌های مصاحبه	کدهای باز	مصاحبه‌شونده
برای توسعه منطقه مکران باید نگاه برون‌نگر داشته باشیم و صرفاً استفاده از منابع داخلی و دولتی نه ممکن است و نه مطلوب.	A021 برون‌نگری در توسعه مکران	دکتر سیدعباس عراقچی A02
	A022 کافی نبودن منابع دولتی برای توسعه مکران	
موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ما به همراه دانش فنی، مهارت نیروی انسانی اگر با سرمایه و امکانات دیگر کشورها پیوند بخورد، به شرط تأمین زیرساخت‌های بندرگاهی می‌تواند توسعه سواحل مکران را سرعت	E071 وجود موقعیت ژئوپلیتیک	دکتر بهمن عشقی E07
	E072 وجود موقعیت ژئواکونومیک	
	E073 وجود دانش فنی داخلی	
	E074 استفاده از نیروی انسانی ماهر داخلی	
	E075 لزوم ایجاد زیرساخت‌های بندرگاهی	

فیش‌های مصاحبه	کدهای باز	مصاحبه‌شونده
ببخشد.	E076	اتصال به امکانات دیگر کشورها
مثلاً یکی از ظرفیت‌های کشور در سواحل مکران بحث تولید و انتقال انرژی است. از انرژی‌های فسیلی و زنجیره ارزش آن‌ها تا انرژی‌های تجدیدپذیر که از جزر و مد دریا استفاده می‌شود. گردشگری است؛ بحث شیلات و کشاورزی و صنایع غذایی است؛ تجارت است؛ دیگری حمل و نقل است.	S021	ظرفیت تولید و انتقال انرژی‌های فسیلی در مکران
	S022	ظرفیت انرژی‌های پاک در منطقه مکران
	S023	ظرفیت گردشگری در منطقه مکران
	S024	ظرفیت شیلات در منطقه مکران
	S025	ظرفیت کشاورزی و صنایع غذایی در منطقه مکران
	S026	ظرفیت تجارت در منطقه مکران
	S027	ظرفیت حمل و نقل در منطقه مکران
		دریادار حبیب‌الله سیاری S02
سواحل مکران می‌تواند بار جمعیتی و آلودگی‌های محیط زیستی را در استان‌های پُر جمعیت بردارد و به آمایش سرزمین ایران محتوا ببخشد.	AN081	کاهش بار جمعیتی کلانشهرها با توسعه مکران
	AN082	کاهش آلودگی زیست محیطی کلانشهرها با توسعه مکران
	AN083	ارتباط توسعه مکران با تحقق آمایش سرزمینی
اگر مکران، چابهار و جاسک و هرجایی را در نظر بگیرد نتواند جایگاه خودش را در کریدورهای بین‌المللی پیدا	M011	جایابی توسعه مکران در کریدورهای بین‌المللی
		دکتر سیدرسول موسوی M01

فیش‌های مصاحبه	کدهای باز	مصاحبه‌شونده
کنند این امکان‌پذیر نیست که بگوییم این منطقه در مسیر توسعه است.		
شما باید هم نهادهای ملی و هم نهادهای بین‌المللی، بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذار و بخش خصوصی ایران را با موضوع درگیر نمایید.	KH021	استفاده از ظرفیت بخش خصوصی
	KH022	استفاده از ظرفیت نهادهای بین‌المللی
ناقص بودن راه‌آهن چابهار - زاهدان و اتکا به حمل‌ونقل جاده‌ای یک نقطه ضعف است. برای امنیت منطقه مکران باید رونق اقتصادی محور جاسک و چابهار را با تکیه بر ترانزیت، ایجاد نماییم.	SF091	ضعف در اتصال راه‌آهن برای توسعه مکران
	SF092	امنیت مکران بر پایه رونق اقتصادی و ترانزیت
تکنولوژی‌های جدید تولید میگو و ماهی در قفس را می‌توان در منطقه مکران پیاده کرد و فرهنگ جدید شیلاتی در آنجا گسترش پیدا کند.	ST021	استفاده از فناوری‌های جدید
	ST022	گسترش فرهنگ جدید دریایی
	ST023	ظرفیت شیلات در منطقه مکران
چند تله در زمینه توسعه وجود دارد، تله نخست توهم بی‌کرانگی منابع صندوق توسعه ملی است. درحالی‌که منابع صندوق، محدود است و گاهی ممکن است ورودی‌ها کمتر از خروجی‌ها باشد. تله بعدی این است که گاهی آنقدر مسئولان درامور جاری غرق می‌شوند که	G041	ناکافی بودن منابع دولتی برای توسعه مکران
	G042	لزوم پشتیبانی تحقیقاتی از توسعه مکران
	G043	زمان‌مند بودن توسعه امکانات مکران

فیش‌های مصاحبه	کدهای باز	مصاحبه‌شونده
فرصت پرداختن به موضوع توسعه مکران را ندارند و ازطرف دیگر خوددانش‌پنداری در برخی از مسئولین وجود دارند و گمان می‌کنند به دانش بیشتر نیاز ندارند. تله بعدی، ثروت دانستن منابع خدادادی است، درحالی‌که این منابع سرمایه هستند و باید مولّد شوند تا به ثروت تبدیل گردد. تله آخر نیز، طمع به برخورداری سرمایه‌گذاران از سود است.		
موضوعاتی مانند توسعه دریامحور به کلی در ساختار آموزشی کشور فراموش شده است. حال اینکه یکی از مؤلفه‌های توسعه حکمرانی دریامحور توجه به تربیت سرمایه انسانی متمرکز بر این موضوع است. موتور تولید در منطقه مکران باید دانش‌بنیان باشد.	Z011	توجه به توسعه مکران در ساختار آموزشی کشور
	Z012	تربیت سرمایه انسانی لازم برای توسعه دریایی
	Z013	تکیه بر دانش بنیان‌ها در توسعه منطقه مکران
تا قبل از ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور نقشه راه منسجمی در این رابطه نداشتیم. حالا باید امکانات زیرساختی این سیاست‌ها را به‌لحاظ و سخت‌افزاری فراهم کنیم.	M011	سیاست‌های کلی به‌عنوان سند بالادستی در توسعه دریایی
	M012	فراهم کردن زیرساخت‌های سخت‌افزاری در توسعه دریایی
توسعه دریامحور در منطقه مکران برنامه‌ای راهبردی و لازم برای آینده رقابت‌های	I011	توسعه دریایی مکران مؤثر بر آینده کشور
	I012	جایگاه مکران در

فیش‌های مصاحبه	کدهای باز	مصاحبه‌شونده
ژئوپلیتیکی کشور و تأمین اقتصاد ملی ایران با محدودیت‌های موجود است.	رقابت‌های بین‌المللی	

پس از آنکه کدگذاری باز از فیش‌های مصاحبه انجام شد، حال مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر استخراج می‌شود که در جدول ۲ نمونه‌هایی از مضامین احصاء شده قابل نمایش است.

جدول (۲): مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر استخراج شده

کدهای باز	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
M072 - ST011 - ST015 - ST032 - Z013 - M061 - SF081	- توسعه دانش‌بنیان در مکران - حمایت‌های مالی و حقوقی از کسب و کارهای نوآورانه و خلاق در توسعه مکران - ساخت بنادر هوشمند در مکران	اولویت صنایع خلاق و دانش‌بنیان	آینده‌نگری و اتکاء به صنایع دانش‌بنیان
A111 - S031 - M071 - ST021 - I011 - AN033	- نقش مکران در آینده توسعه ایران - جایگاه توسعه مکران در رفع عقب‌ماندگی‌های اقتصادی ایران - تکیه بر فناوری‌های جدید در منطقه مکران	مناسب با روندها و تحولات آینده	
S061 - S102 - AN051 - AN091 - SF011 - M011 - Z042 - I041 - I072 - S074	- لزوم نقشه راه و سند بالادستی در توسعه مکران - استفاده از سیاست‌های کلی توسعه دریا محور به عنوان سند بالادستی - تهیه و انتشار طرح جامع و تفصیلی توسعه مکران	الگوی کلان و نقشه راه واحد	وحدت رویه راهبردی و نهادی

کدهای باز	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
	- حفظ و تقویت جایگاه دریا - در دیگر اسناد بالادستی نظام - استفاده از تجربیات جهانی - در توسعه دریا پایه		
A011 A081 - S036 - S042 - S083 - AN092 - AN103 - ST013 - G043 - Z071 - M031 - I043 - I062 - M063	- طراحی برنامه (سیاست و اقدام) مبتنی بر سند بالادستی - جایگاه مشخص مکران در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه - محدود بودن زمان برای فعال‌سازی توسعه مکران - زمان‌مند بودن طرح توسعه مکران در رقابت با کشورهای منطقه - جبران غفلت از ظرفیت دریایی کشور در برنامه‌ریزی‌های توسعه ایران - رفع ناکارآمدی قوانین و مقررات موجود	اصلاح مقررات و برنامه‌ریزی زمان بندی شده	
S083 - AN102 - ST031 - Z061 - I101 - I102 - G062 - G051 - S071 - S081 - S082 - AN022	- وحدت در ساختار نهادی تصمیم‌گیر و پیگیر در اجرا - برطرف نمودن تعارضات حقوقی و اجرایی - دستگاه‌های مرتبط با توسعه مکران - مشخص شدن وظایف شورای توسعه مکران - استفاده از منابع صندوق توسعه ملی در توسعه مکران	هماهنگی فرابخشی و بین‌دستگاهی	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		- پرهیز از نگاه بخشی یا محلی به توسعه مکران - ایجاد اراده ملی در اقدام به توسعه سواحل مکران	
تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی	بهره‌برداری از دیپلماسی اقتصادی	- بین‌المللی بودن توسعه مکران و لزوم تعریف آن در سیاست خارجی کشور - تناسب با پروژه‌های منطقه‌ای و جهانی در مدل توسعه مکران - التزام به قواعد بین‌الملل و استانداردهای جهانی - اتصال به طرح‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ترانزیتی - لزوم جلب همکاری‌های خارجی در توسعه مکران - جذب و هدایت سرمایه‌های خارجی به مزیت‌های اقتصادی مکران - استفاده از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور - تعیین نقش توسعه سواحل مکران در زنجیره ارزش چین - اشتراک منافع هند و توسعه مکران - اشتراک منافع کشورهای آسیای مرکزی (ازبکستان، قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان) با توسعه مکران - اشتراک منافع افغانستان و	A012 - A021 - A051 - A053 - A064 - A072 - A073 - A082 - A092 - A094 - A095 - E051 - E052 - E053 - E062 - E065 - E076 - S048 - S049 - S103 - KH022 - KH061 - SF013 - SF072 - SF083 - SF084 - SF085 - SF086 - SF087 - Z052 - Z053 - Z081 - KH041 - M022 - M044 - I024 - I025 - I026 - I111 - I112 - G031 - SF071 - SF041 - SF042 - SF043 - SF031 - SF014 - SF021 - SF023 - KH032 - M102 - M103 - M104 - M105 - M061 - M062 - S091 - AN031 - AN061 - AN071 - AN072

کدهای باز	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
	توسعه مکران - اشتراک منافع روسیه و توسعه مکران - علاقه عمان به مشارکت در توسعه مکران - علاقه قطر به مشارکت در توسعه مکران - علاقه امارات به مشارکت در توسعه مکران - تعریف طرح مشترک با ژاپن - تعیین نقش توسعه سواحل مکران در زنجیره ارزش اروپا - تعریف نقش توسعه مکران در بازار ۵۰۰ میلیون نفری منطقه همسایگی - پیشنهاد پروژه مکران در سازمان‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی - استفاده از توافقات دوجانبه خارجی برای توسعه مکران - اثرگذاری همکاری‌های بین‌المللی دریاپایه در مقابله با تحریم‌ها - استفاده از ظرفیت رویدادهای بین‌المللی در جلب همکاری‌های خارجی برای مکران		
A031 - A032 - A061 - A063 - A091 - A093 - A102 - E035 - E036 - E041 -	- تأمین امنیت از طریق رونق اقتصادی - مقابله با انتقال تصویر امنیتی	برداشت اقتصادی از امنیت و ژئوپلیتیک	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
	منطقه‌ای	از مکران توسط رقبا - پیوست امنیتی برای شکل‌گیری سرمایه‌گذاری و کسب و کار در منطقه - وابستگی امنیت ملی در شمال و جنوب کشور به یکدیگر - پرهیز از دام امنیت‌پنداری افراطی درباره توسعه مکران - برقراری امنیت سواحل جنوبی با توسعه مکران - افزایش قدرت با توسعه اقتصادی مکران - قدرت‌آفرینی بین‌المللی مبتنی بر مزیت ژئوپلیتیکی مکران - مزیت منطقه مکران در اتصال آسیای مرکزی به اقیانوس هند - اولویت‌یافتن کریدور شمال - جنوب برای روسیه و اهمیت آن در جهان - تثبیت نقش محوری مکران در کریدور شمال - جنوب - استفاده از فرصت‌ها و مقابله با چالش‌های جنگ اوکراین در توسعه مکران - تعیین نقش توسعه سواحل مکران در مقابله با زنجیره ارزش آمریکا	E054 - E071 - E072 - S032 - S033 - S034 - S041 - S043 - S044 - S045 - S046 - S047 - S101 - AN01 - AN041 - AN042 - AN043 - AN111 - M021 - M032 - M033 - M041 - M042 - M051 - M052 - M053 - M081 - M091 - M092 - M123 - KH051 - KH052 - SF024 - G022 - Z051 - M045 - I012 - I022 - I031 - I042 - I051 - G011 - SF092 - SF022 - SF012 - M121 - M122 - M082 - M034 - AN044 - AN045 - AN093 - AN094 -

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر	کدهای باز
- رقابت با گوادر پاکستان - سرمایه‌گذاری چین در گوادر پاکستان - وابستگی توسعه گوادر به مزیت توسعه مکران در اتصال به ریندان - استفاده از مشکلات امنیتی در پروژه CPEC - مزیت امنیت مکران در رقابت با پاکستان - رقابت کریدور شمال - جنوب با طرح ترکیه - ظرفیت تاریخی - تمدنی مکران در مقایسه با رقبای منطقه‌ای - مزیت آبادانی جغرافیایی پس‌کرانه‌های مکران در مقایسه با رقبای منطقه‌ای - برنامه‌ریزی‌های استعماری برای دور کردن ایران از دریا - دریا محل رقابت برای تسلط و هژمونی قدرت‌ها - وجود رقابت با عراق در توسعه مکران - سرمایه‌گذاری شرکت‌های کره جنوبی در توسعه بندر فاو عراق - وجود رقابت با امارات در توسعه مکران - رقابت با قطر در زمینه‌های			

کدهای باز	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
	اقتصادی و زیرساخت و تکنولوژی - رقابت با بحرین در زمینه‌های اقتصادی و زیرساخت و فناوری - اهمیت روزافزون ابتکار کمربند - راه، راهبرد چین - مواجه با راهبرد ملی چین از طریق مشارکت در کمربند - راه - امکان اتصال کمربند - راه به اروپا - چالش برانگیز بودن کریدور شمال - جنوب برای ایالات متحدہ آمریکا		

نتیجه‌گیری

بررسی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران با اقتباس از کارکردهای سیاست‌گذارانه ابعاد و مؤلفه‌های متنوعی از حیث حقوقی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دارد. در این بین، تقریر نوین از امنیت اقتصادی، بهره‌برداری از راهبرد دیپلماسی اقتصادی و اتکاء به اقتصادی چندمحصولی پرکارترین مضامین سازمان‌دهنده به‌شمار آمده‌اند.

بررسی مضامین نشان داد که حکمرانی توسعه در سواحل مکران بیش از هر مضمون فراگیر، متأثر از تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی است. به این معنا که توسعه در سواحل مکران هرچند امری درون‌زا است؛ اما ماهیتی مستلزم همخوانی با مشارکت‌ها و رقابت‌های بین‌المللی را دارد. دیپلماسی اقتصادی که فصل مشترک ابزارها و منافع سیاسی (با محوریت عنصر مفهومی قدرت) با ابزارها و منافع اقتصادی (با محوریت عنصر مفهومی ثروت) است باید مرکز ثقل توسعه سواحل مکران قرار گیرد. توسعه منطقه‌ای در این سواحل با اتکاء به ظرفیت‌های صرفاً داخلی

نه ممکن و نه مطلوب خواهد بود. هرچند تصویر منطقه مکران در نزد اذهان عمومی ایرانیان و خارج از کشور مخدوش به ناامنی و فقر است؛ اما برداشتهای اقتصادی از مقوله امنیت ملی می‌تواند توسعه در این منطقه را با پیوندهای متقابل بین‌المللی منجر به دستاوردهای امنیتی نیز بسازد.

متنوع‌سازی اقتصادی با قید حفظ محیط زیست دومین مضمون فراگیر حاصل‌شده در این پژوهش است. ظرفیت‌های مرکب این منطقه از مزیت‌های صنعتی، ترازیتی، انرژی‌های فسیلی و تجدیدپذیر، تجارت خارجی، گردشگری و صنایع دستی مؤید این مهم است که الگوی توسعه در این منطقه، نباید متکی به یک ظرفیت اقتصادی تعریف شود و به‌طور متعادل توازن مزیت‌های نسبی در مکران رعایت گردد. هرچند می‌توان آینده‌نگری در توسعه سواحل مکران مبتنی بر صنایع دانش‌بنیان را تکمیلی برای مضمون فراگیر توسعه سبز و چندمحصولی دانست. وجه دانش‌بنیان در تمامی صنایع و کسب‌وکارهای بالادستی و پایین‌دستی نه‌تنها یک امر مفید بلکه ضرورتی است متضمن توسعه پایدار و بلندمدت منطقه مکران می‌گردد.

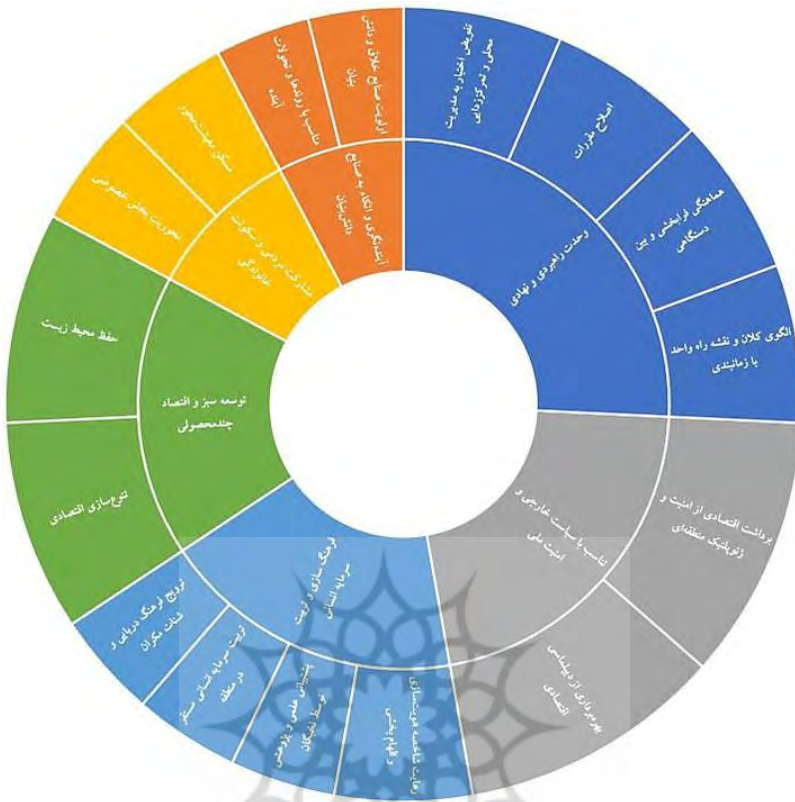
در همین رابطه بُعد دیگری از الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران، فرهنگ‌سازی و مدیریت سرمایه انسانی است. شناخت صحیح از سواحل مکران در سطوح داخلی و برون‌مرزی و همچنین ترویج فرهنگ دریایی در همه ابعاد سبک زندگی لازم به‌نظر آمده است. توسعه سواحل مکران ظرفیت‌های کافی برای پیاده‌سازی الگویی الهام‌بخش از توسعه ایرانی را داراست که شاید ساخت تصویر مکران به‌عنوان قطب اقتصاد دانش‌بنیان پاسخی شایسته به این مهم باشد. رابطه مستمر نخبگان در حل مسائل توسعه در ضمن تربیت و استقرار سرمایه‌های انسانی در رده‌های نظریه‌پردازی، کارشناسی، اجرایی و مدیریتی در منطقه با شاخصه‌های مخصوص به این پروژه ملی ذیل همین بُعد می‌گنجد.

مضمون فراگیر بعدی تحت عنوان وحدت رویه راهبردی و نهادی استخراج شده است که در مواجهه با کثرت دستگاه‌های دخیل دولتی و غیردولتی، فقدان نقشه راه منسجم زمان‌بندی‌شده در اجرای این پروژه توسعه‌ای و رنج از تمرکزگرایی و عدم اختیارات کافی محلی به‌نظر می‌آید. در این رابطه باتوجه به آنکه مقوله توسعه امری چندبُعدی و از سویی در حیطه اختیارات نهادهای متکثری است همواره با استفاده از اختیارات سطوح حکمرانی محلی و منطقه‌ای یا تفویض اختیار به یک نماینده ملی ممکن خواهد شد. از همین‌رو می‌توان با نصب نماینده ویژه رئیس‌جمهور و برخورداری از امتیازات اصل ۱۲۷ قانون اساسی عملکرد نهادهایی چون استانداری،

منطقه آزاد، شرکت‌های تابعه وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت نفت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری، وزارت صمت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و غیره در یک وحدت رویه و پاسخگویی قرار می‌گیرد و عملاً این دستگاه‌ها مجری برنامه‌های مصوب نماینده ویژه رئیس جمهور با جلوگیری از افزایش تکالیف رئیس قوه مجریه می‌گردد. پیشنهاد دیگر نیز تفویض امور به استانداران هرمزگان و سیستان و بلوچستان است که با اختیاراتی ویژه اما در محدوده امور توسعه دریامحور در آن استان به انجام برسد.

آخرین مورد از الزامات راهبردی حکمرانی بر محوریت نقش بخش خصوصی به‌عنوان فعال اقتصادی درگیر با توسعه سواحل مکران (حتی در تشکیل مشارکت‌های دوجانبه و چندجانبه خارجی و بین‌المللی) است تا آنکه نتیجه چنین توسعه‌ای شکوفایی استعدادهای ساکنان بومی، فعالیت اقتصادی همراه با سکونت خانوادگی مصطلح به مسکن معیشت‌محور باشد. درمجموع الگوی مستخرج از پژوهش حاضر، مطابق شکل شماره سه قابل ارائه است.

منبع: (نگارندگان)

شکل (۲): الگوی حکمرانی در توسعه سواحل مکران

پیشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- اعتمادی، کیانا؛ صرافی، مظفر و ندایی طوسی، سحر (۱۳۹۸). توسعه منطقه ساحلی مکران در پرتو منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار. برنامه ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۴(۸)، ۱-۳۴.
- بشیری، عباس و شقاقی شهری، وحید (۱۳۹۰). رویکردی اقتصادی به مقوله حکمرانی خوب. فصلنامه بررسی‌های بازرگانی، ۴۸(۴۸).
- حافظنیا، محمدرضا و رومینا، ابراهیم (۱۳۸۴). تحلیل ظرفیت‌های ژئوپلیتیک سواحل جنوب شرقی ایران در راستای منافع ملی (فضای مورد غفلت). مجله جغرافیا و توسعه، ۳(۶).
- حجاریان، محمد و غلامزاده، عسگری (۱۳۹۳). حکمرانی (حاکمیت). دانشگاه علامه طباطبائی، مدیریت/ستر/تژیک صنعتی، ۴(۲۰)، ۹-۳۶.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۹۲). مدیریت دولتی شبکه‌ای در ایران: خردمایه نظری - عملی و استلزامات. پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۷(۲)، ۷۰-۱۰۴.
- درخشه، جلال؛ افتخاری، اصغر و ردادی، محسن (۱۳۹۴). تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر - پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۳(۶)، ۷۲-۵۳.
- رحمانی، فاطمه؛ اسمعیلی گیوی، محمدرضا و عبدالحمید، مهدی (۱۴۰۰). حکمرانی قضائی. تهران: پژوهشگاه قوه قضائیه.
- رحمتی، مزاحم (۱۳۹۴). بررسی مزیت‌های منطقه‌ای سواحل مکران با رویکرد اقتصاد مقاومتی. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی، تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۰۴/۲۱.
- زمانیان، مصطفی؛ ناطقی، مزده و کریم‌میان، زهره (۱۴۰۳). ارائه چهارچوبی برای تحلیل نظام‌های حکمرانی ملی مبتنی بر ساختارها و کارکردها مطالعه موردی حمل‌ونقل دریایی در ایران. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۴(۵۰)، ۶۶-۱۰۰.
- سیاری، حبیب‌الله؛ عرب‌پور، امیرحسین و توکلی، رضا (۱۴۰۱). جایگاه برند ملی در مدل توسعه منطقه‌ای سواحل مکران (مبتنی بر تحلیل اسناد بالادستی). راهبرد اقتصادی، ۱۱(۴۳)، ۷۸-۵۱.
- شاه‌علی، ابوالفضل؛ سرور، رحیم و توکلان، علی (۱۴۰۳). تحلیلی بر عوامل کلیدی

مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران. *جغرافیا*، ۲۲(۸۰)، ۱۹-۳۸.
عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *دوفصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی*، ۲(۵)، ۱۹۸-۱۵۱.

کولایی، الهه و شایسته، مهدی (۱۳۹۳). حکمرانی خوب و مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی دریای خزر. *محیط شناسی*، ۴۰(۳)، ۶۷۹-۶۹۲.
میرزاده کرمانشاهی، مهدی (۱۴۰۱). تحلیل چالش‌ها و مسائل امنیتی استان هرمزگان از منظر حکمرانی محلی. *مطالعات راهبردی*، ۴(۹۸)، ۱۱۱-۱۵۴.
نیکنامی، رکسانا (۱۴۰۲). جایگاه ژئوتوریسم در فرایند توسعه پایدار در سواحل مکران. *راهبرد اقتصادی*، ۱۲(۴۵)، ۲۴۸-۲۲۳.
یاسوری، مجید و سجودی، مریم (۱۳۹۷). استراتژی توسعه منطقه‌ای (RDS) راهکاری جهت تمرکززدایی (مطالعه موردی: شهرستان رشت). *آمایش محیط*، ۱۱(۴۲)، ۷۱-۹۶.

Attride-Stirling, J. (2001), Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
Pritchett, L.(2021). National Development Delivers: And How! And How? *Center for International Development at Harvard University*. 1(398), 1-49.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی